

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת בשלח

מוקצה

מקובל שאיסור מוקצה הוא איסור דרבנן, אך כמו כל האיסורים דרבנן מקורו בגילוי רצון התורה. המקור שממנו נובעים דיני המוקצה מופיע בפרשתנו, פרשת בשלח:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הַנְּבִי מִמְּטִיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעֵמֶם וְלָקְטוּ דָבָר יוֹם בַּיּוֹמוֹ לְמַעַן אֲנֹסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא. וְהָיָה בַּיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֶשֶׁר יֵבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֶשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם" (שמות טז, ד-ה).

כשירד המן במדבר לקטו בני ישראל בכל יום ויום מנת מן שהספיקה בדיוק לארוחות אותו היום. ביום שישי ירדה מנה כפולה של מן, לצורכי יום שישי ויום השבת, ובני ישראל נצטוו לייחד בערב שבת את המצרכים הנצרכים לשבת: "וְהִכִּינוּ אֶת אֶשֶׁר יֵבִיאוּ". מכאן למדו חכמינו את עיקרו של דין המוקצה, ולפיו כל דבר שאינו כלי המשמש את האדם בביתו, כגון עצים ואבנים, ושלא יועד מראש לשבת, אסור בטלטול. ייעודם של הכלים אינו משתנה בשבת, ולכן אין לטלטל כלים מכלי הבית שמלאכתם הרגילה היא מלאכה האסורה בשבת – כי הם אינם מיועדים לשימוש בשבת.

דין זה של מוקצה, אף שתוקפו מדרבנן, הוא אשר מעניק לשבת את צביונה. בזכות איסור זה אנו הנהנים בשבת מן הקיים ואיננו עסוקים בייצור, ואפילו לא ביצירה פעוטה כשינוי ייעודו של חפץ.

הרמב"ם מאיר את איסור המוקצה מזווית נוספת:

"אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הלוחך בשבת כהילוחך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר ודבר דבר, קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח" (הלכות שבת כד, יב).

לדעת הרמב"ם איסור המוקצה הוא מתנה חשובה המאפשרת לנו שלא לבטל, גם בלי עשיית מלאכה, את המנוחה בשבת. המנוחה בשבת מבהירה שהאדם אינו מכונת ייצור – וכי אין הוא נדרש לרוץ כל הזמן מעבודה לפעילות ומפעילות לעשייה בלי שיקדיש רגע לעצמו.

מעבר לאיסורי המוקצה בשבת, ישנה מצווה מיוחדת להתכונן מראש לשבת ולהכין לכבודה ביום שישי את כל הדרוש, שנאמר "וְהִכִּינוּ אֶת אֶשֶׁר יֵבִיאוּ". ומה קורה אם יום שישי אינו יום חולין אלא יום טוב?

יום טוב מותר במלאכת אוכל נפש, כלומר מלאכות שנועדו להכנת אוכל. ואולם, אם חל יום טוב ביום שישי אסרו חכמים לבשל בו לשבת שאחריו, אלא אם כן מניחים מערב החג "עירוב תבשילין". "עירוב תבשילין" הוא תבשיל שמכינים לשבת כבר בערב יום טוב, וכך כל ההכנות מיום טוב לשבת מצטרפות להכנות שהתחילו בערב יום טוב. הוראת חכמים להתחיל במקרה זה את הבישולים לשבת כבר ביום חמישי מעצימה את חשיבות ההכנה ליום המקודש.

עוד לימדונו חכמינו שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, ו"אפילו עירובי תבשילין".¹ לימוד זה ממחיש עד כמה חשובה ההכנה לכבודה של השבת. בשבת איננו דואגים לפרנסתנו, היא היום המוקדש לה'. אנו מראים את גודל אהבתנו כלפיה במאמצים שאנו משקיעים בהכנות לקראתה, המתחילות בעת הצורך כבר ביום חמישי. חשיבות ההכנות לשבת מובאת בשולחן ערוך:

"ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת, ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק, ורבה ורב

¹ יומא כח, ב.

יוסף היו מבקעין עצים, ורבי זירא היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול, ומהם ילמד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי, כי זה הוא כבודו שמכבד השבת" (אורח חיים רנ, א).

מהוראת התורה "וְהָיָה אֵת אֲשֶׁר יְבִיאֻ" למדנו אפוא שהכול צריך להיות מוכן מראש לשבת, וחידדנו שלושה דברים מרכזיים:

- אין לשנות דבר בשבת, אפילו ייעודו של חפץ.
- אין לטלטל חפצים שאינם לצורך השבת, כדי שלא לפגוע במנוחת השבת.
- ההכנות לשבת חשובות ביותר, והן ממחישות את גודלה ומתיקותה של השבת בעינינו.

שאל דוד בוצ'קו